

Abulhassan Khanali: The Silent Voice of Justice in the Classroom

Zahra. Mirarab Razi¹, Sina. Foroozesh^{2*}, Omid. Sepehri Rad³

¹ PhD Student, Department of History, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

² Associate Professor, Department of History, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

³ Assistant Professor, Department of History, Bojnord Branch, Islamic Azad University, Bojnord, Iran

* Corresponding author email address: Sinaforoozesh@gmail.com

Article Info

Article type:

Original Research

How to cite this article:

Mirarab Razi, Z., Foroozesh, S., & Sepehri Rad, O. (2024). Abulhassan Khanali: The Silent Voice of Justice in the Classroom. *Journal of Social-Political Studies of Iran's Culture and History*, 3(4), 149-167.

© 2024 the authors. Published by Iran-Mehr: The Institute for Social Study and Research. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

ABSTRACT

This study aims to examine the factors influencing the martyrdom of Dr. Abulhassan Khanali as the first martyr of teachers' labor protests during the reign of Mohammad Reza Pahlavi and to analyze the impacts of this event on the teachers' movement and Iranian society. The main research question is what factors led to Khanali's martyrdom and what consequences it had for the teachers' movement and Iranian society. The secondary questions include: What were the living and social conditions of teachers during that period? What were the main demands of teachers? And what factors led to the formation of teachers' labor protests? The main hypothesis of the study is that Khanali's martyrdom was a turning point in the history of teachers' labor struggles in Iran and inspired many teachers to continue their struggles. Using the historical-documentary method, including contemporary memoirs and relevant sources, this study demonstrates that various factors such as the poor living conditions of teachers, the repressive policies of the Pahlavi regime, and inspiration from other social movements played a role in the formation of teachers' labor protests and Khanali's martyrdom. Furthermore, his martyrdom intensified protests and increased public awareness regarding teachers' rights.

Keywords: Teacher, Abulhassan Khanali, Martyrdom, Labor Struggles.

EXTENDED ABSTRACT

The martyrdom of Abulhassan Khanali stands as a significant milestone in the history of teachers' labor protests in Iran during the reign of Mohammad Reza Pahlavi. His death during the teachers' protests on May 2, 1961, in Baharestan Square, Tehran, not only exposed the harsh realities of the Pahlavi regime's repressive policies but also ignited a wave of activism among educators across the country. The life and sacrifice of Khanali are emblematic of the struggle for justice and equitable treatment in the education sector, especially at a time when teachers faced severe economic hardships, lack of job security, and systemic neglect by the government (Ettela'at, 1961). This research delves into the socio-political backdrop of Khanali's martyrdom, the factors that led to the teachers' protests, and the subsequent ramifications on Iranian society, particularly within the educational framework.

Abulhassan Khanali's background was steeped in cultural and political awareness, having been raised in a family of noted religious figures who were actively involved in the Constitutional Revolution (Ahmad, 2000). His academic journey, marked by a passion for philosophy and social justice, saw him earning his degree from the University of Tehran while simultaneously engaging in community service and educational initiatives. Khanali's early involvement in the nationalization of the oil movement and his later roles in managing religious endowments showcased his deep commitment to societal welfare and justice (Najati, 1994). His decision to teach in underprivileged areas despite being financially stable underscores his belief in educational equity and his dedication to uplifting marginalized communities. This alignment with the underprivileged made him a respected figure among teachers and students alike, further solidifying his role as a leader in the teachers' movement (Atashi, 1979).

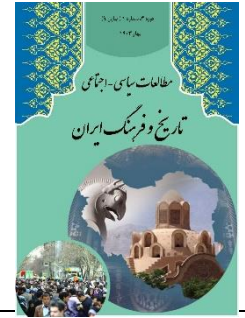
The teachers' protests of 1961 were driven by longstanding grievances over inadequate salaries, poor working conditions, and the government's indifference to their plight. The imposition of a salary cap for educators, perceived as an insult to their profession, acted as a catalyst for the nationwide strike (Ettela'at, 1961). Teachers, led by figures like Khanali, demanded parity with other professionals, particularly engineers, highlighting the disparity in the valuation of educational work. The Baharestan protest, meticulously planned by the Teachers' Association, brought together educators from across Tehran, symbolizing their unity and resolve (Tehran-e Mosavvar, 1961). The tragic turn of events, marked by the deployment of water cannons and the fatal shooting of Khanali by a security officer, underscored the brutal lengths to which the Pahlavi regime would go to suppress dissent. Khanali's death, however, transformed the protest into a symbol of resistance, galvanizing further action from the educational community and beyond (Kayhan, 1961).

The immediate aftermath of Khanali's martyrdom saw an outpouring of grief and rage, not only from teachers but also from students and the broader public. The funeral procession, attended by thousands, transcended a mere farewell to the fallen teacher, becoming a large-scale demonstration against the government's oppressive tactics (Ettela'at, 1961). The streets of Tehran, filled with chants for justice and better educational policies, witnessed an unprecedented alliance between teachers, students, and other social groups. This unity signaled a significant shift in the socio-political landscape of Iran, with Khanali's sacrifice serving as a rallying point for the broader struggle against authoritarianism (Shah Hosseini, 2016). The subsequent resignation of Prime Minister Sharif-Emami and the appointment of Mohammad Derakhshesh, a prominent figure in the teachers' movement, as Minister of Culture were direct consequences of this protest wave (Kayhan, 1961).

The legacy of Khanali extends beyond his immediate impact on the teachers' protests. His life and death underscore the enduring struggle for justice, dignity, and equitable treatment within the Iranian educational system. The official recognition of May 2 as Teachers' Day in Iran, initially an attempt by the Pahlavi regime to placate the educational community, has since evolved into an annual commemoration of teachers' sacrifices and their pivotal role in societal development (Ettela'at, 1961). The influence of Khanali's martyrdom is evident in the continued advocacy for educational reforms and teachers' rights in Iran, reflecting the lasting resonance of his sacrifice (Tehran-e Mosavvar, 1961). His story serves as a poignant reminder of the price paid for social justice and the unyielding spirit of those who dare to challenge systemic injustices.

In examining Khanali's martyrdom through a historical-documentary lens, this study highlights the intersection of educational struggles and broader socio-political movements in Iran. The economic challenges faced by teachers, compounded by the regime's repressive measures, created a fertile ground for dissent (Atashi, 1979). Khanali's philosophical insights and unwavering commitment to his peers' welfare positioned him as a central figure in this struggle, making his martyrdom a turning point in the history of Iranian labor movements. The support extended by various segments of society, from students to intellectuals, underscores the widespread discontent with the Pahlavi regime's policies and the collective yearning for reform (Najati, 1994).

The broader implications of Khanali's martyrdom are reflected in the sustained efforts to address educational inequalities and advocate for teachers' rights in Iran. His death not only intensified the teachers' movement but also inspired subsequent generations to pursue educational and social justice relentlessly (Ettela'at, 1961). The commemorations held across various cities in honor of Khanali, the widespread teacher strikes that followed, and the eventual policy changes highlight the profound impact of his sacrifice (Kayhan, 1961). This study, by exploring the multifaceted dimensions of Khanali's life and martyrdom, contributes to the broader discourse on labor struggles, social justice, and the role of education in societal transformation in Iran.

ابوالحسن خانعلی؛ آوای خاموش عدالت در کلاس درس

زهرا میرعرب رضی^۱، سینا فروزش^{۲*}، امید سپهری راد^۳

۱. دانشجوی دکتری، گروه تاریخ، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۲. دانشیار، گروه تاریخ، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۳. استادیار گروه تاریخ، واحد بجنورد، دانشگاه آزاد اسلامی، بجنورد، ایران

* ایمیل نویسنده مسئول: Sinaforoozesh@gmail.com

چکیده

اطلاعات مقاله

نوع مقاله

پژوهشی/اصیل

نحوه استناد به این مقاله:

میرعرب رضی، زهرا، فروزش، سینا، و سپهری راد، امید. (۱۴۰۳). ابوالحسن خانعلی؛ آوای خاموش عدالت در کلاس درس. *مطالعات سیاسی-اجتماعی تاریخ و فرهنگ ایران*، ۳(۴)، ۱۶۷-۱۴۹.

© ۱۴۰۳ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC 4.0) صورت گرفته است.

این پژوهش با هدف بررسی عوامل مؤثر بر شهادت دکتر ابوالحسن خانعلی به عنوان اولین شهید اعتراضات صنفی معلمان در دوره پهلوی دوم و تحلیل تأثیرات این رویداد بر جنبش معلمان و جامعه ایران انجام شده است. سوال اصلی پژوهش این است که چه عواملی باعث شهادت خانعلی شد و چه پیامدهایی برای جنبش معلمان و جامعه ایران در پی داشت؟ سوالات فرعی عبارتند از: وضعیت معیشتی و اجتماعی معلمان در آن دوره چگونه بود؟ مطالبات اصلی معلمان چه بود؟ و چه عواملی باعث شکل‌گیری اعتراضات صنفی معلمان شد؟ فرضیه اصلی پژوهش این است که شهادت خانعلی نقطه عطفی در تاریخ مبارزات صنفی معلمان ایران بوده و الهام‌بخش بسیاری از معلمان برای ادامه مبارزات شده است. با استفاده از روش تحلیل اسناد تاریخی، خاطرات معاصران و منابع مرتبط، این پژوهش نشان می‌دهد که عوامل متعددی از جمله وضعیت نامناسب معیشتی معلمان، سرکوبگری حکومت پهلوی و الگوگیری از جنبش‌های اجتماعی دیگر، در شکل‌گیری اعتراضات صنفی و شهادت خانعلی نقش داشته‌اند. همچنین، شهادت وی باعث تشدید اعتراضات و افزایش آگاهی عمومی نسبت به حقوق معلمان شده است.

کلیدواژه‌گان: معلم، ابوالحسن خانعلی، شهادت، مبارزات صنفی.

مقدمه

مبارزات صنفی معلمان در ایران، سابقه‌ای طولانی و پر فراز و نشیب دارد. این مبارزات در دوره پهلوی دوم، با شدت بیشتری دنبال شد و به شکل‌گیری جنبشی گسترده منجر شد. یکی از چهره‌های شاخص و فراموش‌ناپذیر این جنبش، دکتر ابوالحسن خانعلی است که به عنوان اولین شهید اعتراضات صنفی معلمان شناخته می‌شود.

شهادت خانعلی، نقطه عطفی در تاریخ مبارزات صنفی معلمان ایران بود. این رویداد، علاوه بر اینکه باعث ایجاد موجی از اعتراضات و نارضایتی در میان معلمان شد، به عنوان نمادی از مبارزه برای حقوق و آزادی‌ها مورد توجه قرار گرفت. شهادت خانعلی، الهام‌بخش بسیاری از معلمان و فعالان اجتماعی شد تا در راه تحقق مطالبات صنفی خود تلاش کنند.

این پژوهش با هدف بررسی دقیق‌تر زندگی، فعالیت‌ها و شهادت دکتر ابوالحسن خانعلی انجام شده است. سوالات اصلی پژوهش عبارتند از:

- چه عواملی باعث شد که دکتر ابوالحسن خانعلی به یکی از رهبران جنبش معلمان تبدیل شود؟
- چه عواملی باعث شهادت وی شد و چه پیامدهایی برای جنبش معلمان داشت؟
- شهادت خانعلی چه تأثیری بر تحولات اجتماعی و سیاسی ایران در دوره پهلوی دوم گذاشت؟

برای پاسخ به این سوالات، از روش‌های تحقیق تاریخی و تحلیل اسناد، خاطرات، و منابع مرتبط استفاده شده است. در این پژوهش، تلاش شده است تا با بررسی زمینه‌های اجتماعی، سیاسی و فرهنگی شکل‌گیری اعتراضات صنفی معلمان در دوره پهلوی دوم، به درک عمیق‌تری از نقش و جایگاه خانعلی در این جنبش دست پیدا کنیم.

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که شهادت خانعلی، نه تنها یک رویداد تراژیک، بلکه یک نقطه عطف در تاریخ مبارزات صنفی معلمان ایران بوده است. این پژوهش همچنین به اهمیت مطالبات صنفی معلمان در تاریخ معاصر ایران و تأثیر آن بر تحولات اجتماعی و سیاسی این دوره می‌پردازد.

۱۲ اردیبهشت، روز خونین بهارستان: روایتی از اعتراضات صنفی معلمان در ایران

روز دوازدهم اردیبهشت ۱۳۴۰، در جریان تظاهرات صنفی معلمان در میدان بهارستان تهران، حادثه‌ای تلخ رخ داد که نام ابوالحسن خانعلی را برای همیشه در تاریخ مبارزات اجتماعی ایران ثبت کرد. این معلم جوان و فرهیخته که همزمان در مقطع دکترای فلسفه نیز مشغول به تحصیل بود، در اعتراض به وضعیت نامناسب معیشتی و شغلی معلمان، در این تجمع شرکت کرده بود. متأسفانه، این تجمع مسالمت‌آمیز به خشونت کشیده شد و خانعلی به ضرب گلوله نیروهای امنیتی به شهادت رسید. شهادت وی نه تنها جامعه‌ی فرهنگی کشور را شوکه کرد، بلکه به جرقه‌ای بدل شد که به شعله‌ور شدن اعتراضات صنفی در ایران دامن زد. اگرچه این رویداد تلخ در ابتدا به نام روز معلم در تقویم رسمی کشور ثبت نشد، اما شهادت آیت‌الله مرتضی مطهری هجده سال بعد، این روز را به عنوان روز بزرگداشت مقام معلم در ایران تثبیت کرد. در این پژوهش، تلاش می‌شود تا با بررسی زندگی، مبارزات و شهادت دکتر ابوالحسن خانعلی، به اهمیت این رویداد در تاریخ معاصر ایران پرداخته شود و نقش آن در شکل‌گیری جنبش‌های اجتماعی بعدی مورد تحلیل قرار گیرد.

فریاد خاموش معلمان

اعتصاب معلمان در ۱۲ اردیبهشت ۱۳۴۰، در پی نارضایتی گسترده از وضعیت معیشتی و شغلی این قشر شکل گرفت. طبق گزارش‌های منتشر شده در روزنامه‌های داخلی در سال ۱۳۴۰، معلمان سراسر کشور به دنبال فراخوان کانون معلمان، در میدان بهارستان تجمع

کردند. این تجمع که از صبح آغاز شد، به سرعت به یکی از بزرگ‌ترین اعتراضات صنفی در تاریخ معاصر ایران تبدیل شد. معلمان با شعارهایی نظیر "معلم نان می‌خواهد" خواستار افزایش حقوق و بهبود شرایط کاری خود بودند. حضور گسترده نیروهای انتظامی و استفاده از آبپاش برای متفرق کردن جمعیت، نتوانست معلمان را از ادامه اعتراض باز دارد. در نهایت، با شلیک گلوله توسط یکی از ماموران انتظامی، ابوالحسن خانعلی، معلم فلسفه و دانشجوی دکترای فلسفه دانشگاه تهران، به شهادت رسید. این رویداد تلخ که در پی اعتراض به لایحه‌ی سقف حقوق فرهنگیان رخ داد، نشان از عمق نارضایتی معلمان از سیاست‌های آموزشی دولت و وضعیت نامناسب شغلی خود داشت.

اعتصاب ۱۲ اردیبهشت ۱۳۴۰ از چند روز پیش توسط کانون معلمان برنامه ریزی شده بود و معلمان از سراسر تهران به میدان بهارستان آمدند. تعداد معلمان به قدر زیاد بود که کل میدان و خیابان مقابل مجلس را پر کرده بود. معلمان حقوقی برابر مهندسان می‌خواستند. "معلمان در دهه چهل با چالش‌های متعددی از جمله حقوق پایین، عدم امنیت شغلی، تبعیض جنسیتی و محدودیت‌های ارتقاء شغلی روبرو بودند. تصویب لایحه سقف حقوق فرهنگیان نیز به شعله‌ور شدن نارضایتی‌ها دامن زد. در چنین شرایطی، دکتر ابوالحسن خانعلی، به عنوان یکی از فعالان صنفی معلمان، در تجمع اعتراضی میدان بهارستان شرکت کرد. شهادت ایشان در این تجمع، واکنش‌های گسترده‌ای را در پی داشت و به نمادی از مبارزه برای حقوق معلمان تبدیل شد.

شهادت خانعلی نه تنها باعث افزایش آگاهی عمومی نسبت به مشکلات معلمان شد، بلکه به شکل‌گیری جنبشی قوی‌تر برای دفاع از حقوق صنفی این قشر منجر شد. دولت وقت، با سرکوب شدید معترضان سعی در خاموش کردن صدای اعتراض داشت، اما این رویداد تلخ، به نقطه عطفی در تاریخ مبارزات صنفی معلمان ایران تبدیل شد.

میراث ابوالحسن خانعلی، فراتر از یک فرد است. او به نمادی از مبارزه برای عدالت و آزادی در آموزش و پرورش تبدیل شد. نام او همواره با روز معلم گره خورده است و هر ساله یاد و خاطره‌اش گرمی داشته می‌شود. شهادت او، الهام‌بخش نسل‌های بعدی معلمان بوده و به آن‌ها آموخته است که برای احقاق حقوق خود باید مبارزه کنند."

عوامل موثر در سقوط دولت شریفامامی و روی کار آمدن علی امینی:

۱. **اعتراضات گسترده و فشارهای داخلی:** شهادت خانعلی نقطه عطفی در اعتراضات معلمان بود و موجی از نارضایتی عمومی را در پی داشت. این اعتراضات، همراه با مشکلات اقتصادی و اجتماعی موجود، فشار زیادی بر دولت شریفامامی وارد کرد و مشروعیت او را زیر سوال برد.

۲. **نارضایتی آمریکا از شریفامامی:** دولت آمریکا از سیاست‌های شریفامامی راضی نبود و به دنبال فردی مطیع‌تر برای اجرای برنامه‌های خود در ایران بود. علی امینی که به عنوان فردی معتدل و طرفدار آمریکا شناخته می‌شد، گزینه مناسبی برای این جایگزینی به نظر می‌رسید.

۳. **جناح‌بندی‌های داخلی دربار:** دربار ایران نیز در آن دوره با اختلافات داخلی روبرو بود و جناح‌هایی که به دنبال تغییر بودند، از این فرصت برای کنار زدن شریفامامی استفاده کردند.

۴. **بحران اقتصادی:** ایران در آن دوره با مشکلات اقتصادی جدی روبرو بود که دولت شریفامامی نتوانست راه حلی مناسب برای آن پیدا کند. این مشکلات اقتصادی، به همراه سایر عوامل، به سقوط دولت او کمک کرد.

پیامدهای تغییر دولت

- **اصلاحات ارضی:** یکی از مهم‌ترین اقدامات دولت علی امینی، اجرای اصلاحات ارضی بود که با هدف کاهش نابرابری‌های اجتماعی و جلوگیری از انقلاب کشاورزی انجام شد.
- **نزدیکی بیشتر به آمریکا:** دولت امینی سیاست نزدیکی بیشتری به آمریکا اتخاذ کرد و به اجرای برنامه‌های آمریکا در ایران پرداخت.
- **تشدید اختلافات داخلی:** تغییر دولت نتوانست مشکلات اساسی کشور را حل کند و اختلافات داخلی همچنان ادامه داشت.
- **آغاز دوره جدیدی از مبارزات سیاسی:** شهادت خانعلی و تغییرات سیاسی ناشی از آن، آغازگر دوره جدیدی از مبارزات سیاسی در ایران بود.
- **انتصاب محمد درخشش:** انتصاب محمد درخشش، یکی از رهبران اصلی اعتراضات معلمان، به عنوان وزیر فرهنگ، نشان از اهمیت و تأثیرگذاری این اعتراضات بر تصمیم‌گیری‌های دولت جدید داشت. این انتصاب، به نوعی پاسخی به مطالبات معلمان و اقدامی برای مشروعیت‌بخشی به دولت جدید در نظر گرفته شد. درخشش با شناخت عمیقی که از مشکلات معلمان داشت، توانست سیاست‌های جدیدی را در حوزه آموزش و پرورش پیاده کند.
- **نامگذاری ۱۲ اردیبهشت به عنوان روز معلم:** نامگذاری ۱۲ اردیبهشت به عنوان روز معلم، نه تنها به یادبود شهادت خانعلی بود، بلکه به رسمیت شناختن مبارزات معلمان و اهمیت جایگاه آن‌ها در جامعه بود. این اقدام، به تدریج به یک سنت ملی تبدیل شد و هر ساله بزرگداشت این روز، فرصتی برای تجدید میثاق با آرمان‌های معلمان شهید و بررسی چالش‌های پیش روی آموزش و پرورش کشور شد.

زندگی‌نامه

ابوالحسن خانعلی در محیطی فرهنگی و سیاسی رشد کرد. پدرش، شیخ مهدی خانعلی، یکی از روحانیون سرشناس تهران بود و پدربزرگش، ملا نورعلی، از طرفداران مشروطیت. این محیط خانوادگی، در شکل‌گیری روحیه عدالت‌خواهی و علاقه به مسائل اجتماعی در خانعلی جوان بی‌تأثیر نبود. او از کودکی به مطالعه علاقه داشت و به سرعت در زمینه‌های مختلف دانش آندوزی می‌کرد. او با جهشی قابل توجه در تحصیلات پیشرفت کرد و در سنین پایین‌تر از همسالان خود موفق به اخذ دیپلم ادبی شد. علاقه وافر به مطالعه و کنجکاوی شدید او را به سوی کتاب‌ها و مباحث پیچیده سوق می‌داد. به همین دلیل، او بیشتر از اینکه با همسالان خود به بازی و تفریح بپردازد، ترجیح می‌داد در جمع بزرگ‌ترها حضور داشته باشد و از تجربیات و دانش آن‌ها بهره‌مند شود.

. انتخاب رشته فلسفه در دانشگاه تهران، نشان از علاقه او به کاوش در مسائل بنیادین هستی و جامعه داشت. در دوران دانشجویی، خانعلی به طور فعال در انجمن‌های اسلامی و فرهنگی دانشگاه شرکت می‌کرد و به نقد وضع موجود و مبارزه برای آزادی می‌پرداخت.

فعالیت‌های اجتماعی

تنها سند موجود درباره فعالیت‌های اجتماعی ابوالحسن خانعلی در دوران نهضت ملی شدن نفت، کارت ورود او به حوزه شمارش آراء انتخابات مجلس هفدهم به عنوان ناظر از سوی روزنامه باختر امروز است. (پیوست سند شماره ۱) این نشان می‌دهد که حتی در سن ۱۹ سالگی، خانعلی نسبت به وقایع سیاسی زمان خود بی‌تفاوت نبوده و از حسن شهرت عمومی برخوردار بوده است. انتخاب او به عنوان ناظر انتخابات، حاکی از اعتماد یک نشریه معتبر به اوست. همزمان با این فعالیت، خانعلی به عنوان یکی از اعضای هیئت مدیره موقوفات امامزاده داوود انتخاب شد که نشان از ارتباطات خانوادگی او با روحانیون سرشناس مانند آیت‌الله سید محمد بهبهانی دارد. با این حال، با توجه به مخالفت آشکار آیت‌الله بهبهانی با دولت مصدق و نقش او در کودتای ۲۸ مرداد (Najati, 1994). تعیین دقیق موضع خانعلی نسبت به دولت

مصدق با توجه به شواهد موجود دشوار است. فقدان اطلاعات کافی درباره فعالیت‌های خانعلی در این دوره، پرسش‌های بسیاری را در مورد دیدگاه‌های سیاسی او بی‌پاسخ می‌گذارد

یکی از فعالیت‌های مستمر ابوالحسن خانعلی پس از انتخاب به عضویت هیئت مدیره موقوفات امامزاده داوود، رسیدگی به امور این مکان مقدس بود. وی به مدت طولانی، هر هفته روزهای پنجشنبه و جمعه به صورت داوطلبانه به امامزاده داوود می‌رفت و در آنجا به انجام امور مختلف از جمله رسیدگی به امور مالی، تعمیرات و نگهداری، و برقراری ارتباط با زائران می‌پرداخت. این فعالیت مستمر نشان از دغدغه خانعلی برای خدمت به جامعه و حفظ میراث فرهنگی دارد. عضویت در هیئت مدیره موقوفات نه تنها فرصتی برای خدمت به جامعه بود، بلکه به خانعلی اجازه داد تا با افراد مختلف از جمله روحانیون، اهالی محل و زائران ارتباط برقرار کند و شبکه ارتباطی خود را گسترش دهد (Ahmad, 2000).

پس از اخذ دیپلم در سال ۱۳۳۲، ابوالحسن خانعلی در کنکور سراسری شرکت کرده و در رشته معقول (فلسفه) دانشکده علوم معقول و منقول دانشگاه تهران پذیرفته شد. همزمان با تحصیل در دانشگاه، خانعلی در مؤسسه وعظ و تبلیغ نیز به تحصیل در رشته تبلیغ پرداخت. این امر نشان از علاقه او به مباحث دینی و فلسفی و همچنین تمایلش به فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی دارد. در سال ۱۳۳۵، خانعلی با موفقیت از پایان‌نامه لیسانس خود دفاع کرد و موفق به اخذ درجه لیسانس شد. بهره‌مندی از تدریس اساتید برجسته‌ای همچون محمود شهابی، محمدابراهیم آیتی و مهدی الهی قمشه‌ای در شکل‌گیری اندیشه‌های فلسفی و دینی خانعلی بی‌تأثیر نبود. این دوران تحصیلی نه تنها به او دانش و بینش عمیقی در زمینه فلسفه و دین بخشید، بلکه شبکه ارتباطی او را با چهره‌های برجسته علمی و فرهنگی گسترش داد.

پس از اخذ درجه لیسانس در سال ۱۳۳۵، ابوالحسن خانعلی بلافاصله به استخدام وزارت فرهنگ درآمد و در همان سال، نخستین حکم استخدامی خود را دریافت کرد. وی ابتدا در مدرسه شرف و سپس در مدرسه جامی به تدریس پرداخت. همزمان با اشتغال به تدریس، خانعلی در سال ۱۳۳۶ در کنکور دوره دکترای رشته معقول دانشکده علوم معقول و منقول دانشگاه تهران پذیرفته شد و تا زمان شهادت در سال ۱۳۴۰ به تحصیل در این مقطع ادامه داد. این نشان از پشتکار و علاقه فراوان او به تحصیل و پژوهش دارد. ادامه تحصیل در دوره دکترا در کنار تدریس، نشان از تعهد بالای خانعلی به ارتقای سطح علمی خود و دانش‌آموزانش دارد.

خانعلی اعتقاد راسخ داشت که دانش و علم باید در اختیار همه قرار گیرد و محرومیت از آموزش امری ناعادلانه است. او معتقد بود: "علمی که با تلاش خودمان و لطف خداوند به دست آورده‌ایم، بایستی به آن‌هایی که نیاز دارند درست برسانیم." به همین دلیل، دوران چهار سال و نیم تدریس خانعلی عمدتاً در مدارس مناطق جنوب شهر و مناطق کم‌درآمد تهران سپری شد. با وجود پیشنهاد برخی نزدیکان مبنی بر تدریس در مدارس مرفه‌نشین، خانعلی به این دلیل که دانش‌آموزان مناطق محروم به آموزش باکیفیت نیاز بیشتری دارند، ترجیح می‌داد در این مدارس تدریس کند. او معتقد بود: "آن‌ها که ثروتمند هستند اگر فرزندشان درس نخواند با پول و یا با معلم خصوصی قبول می‌کنند، اما دانش‌آموزانی که در مناطق فقیرنشین شهر هستند، نه پول دارند و نه توانایی گرفتن معلم خصوصی. پس من باید اینجا تدریس کنم." در پاسخ به یکی از دوستانش که به او گفته بود با اطلاعات علمی که دارد باید در دانشگاه تدریس کند، خانعلی گفته بود: "دانشگاه من همین مدارس است. اگر این دانش‌آموزان را درست آموزش بدهم، همانند آن است که در دانشگاه تدریس کرده‌ام. اگر پایه فکری یک فرد در مدرسه محکم شد، در دانشگاه و جامعه با مسئله جدی روبه‌رو نمی‌شود." این سخنان نشان از تعهد عمیق خانعلی به عدالت آموزشی و تلاش او برای ایجاد فرصت‌های برابر برای همه دانش‌آموزان دارد.

ابوالحسن خانعلی در مدارس محل خدمت، دروس ادبیات، عربی، فقه و شرعیات را تدریس می‌کرد. یکی از شاگردان او اعتقاد داشت که سطح دانش خانعلی نسبت به همکاران رشته خود بسیار بالاتر بود. این امر نشان از تسلط عمیق او بر مبانی دینی و ادبیات عرب دارد.

خانعلی با تدریس این دروس، علاوه بر انتقال دانش، به پرورش روحیه پرسشگری و تفکر انتقادی در دانش‌آموزان نیز می‌پرداخت. او معتقد بود که آموزش نباید تنها به حفظ کردن مطالب محدود شود، بلکه باید به دانش‌آموزان کمک کند تا به تفکر و تحلیل عمیق بپردازند (احمد، همان: ۸۹). "خانعلی در مدرسه به فردی آرام و کم‌حرف معروف بود. در دفتر دبیران، در لحظات استراحت، سکوتش حاکم بود و از نظر همکارانش فردی درون‌گرا به نظر می‌رسید. با ته ریشی که همیشه در صورت داشت و تحصیل در رشته معقول و منقول دانشگاه تهران، برخی از همکارانش او را "آخوند مسلک" خطاب می‌کردند؛ یعنی فردی محافظه‌کار، سنتی و مطیع تقدیر. این لقب، تصویری کلیشه‌ای و نادرست از خانعلی بود که بر اساس ظاهر و رشته تحصیلی او ساخته شده بود (Atashi, 1979).

برادران خانعلی تأکید می‌کنند که وی تدریس را نه برای کسب درآمد، بلکه به دلیل علاقه و عشقی که به این کار داشت انجام می‌داد. او به حقوق معلمی وابسته نبود، چراکه از نظر مالی تأمین بود و چندین ملک و خانه پدری در تهران داشت. اجاره یکی از این املاک که در اختیار وزارت فرهنگ بود، چند برابر حقوق معلمی‌اش بود. این ادعا قابل تأمل است، زیرا ادامه تحصیل همزمان در دو مرکز آموزشی و عدم نیاز مالی، مویذ این ادعا است که خانعلی به تدریس به عنوان یک رسالت نگاه می‌کرد نه صرفاً یک شغل.

یکی از عوامل کلیدی در موفقیت فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی، علاوه بر آمادگی‌های شخصیتی و روانشناختی، برخورداری از استقلال مالی است. به عبارت دیگر، استغنای مالی می‌تواند به عنوان عاملی حیاتی در تداوم فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی افراد عمل کند. این استقلال اقتصادی به افراد اجازه می‌دهد تا بدون نگرانی از تأمین معاش، به طور آزادانه به بیان نظرات خود پرداخته و برای آرمان‌های خود تلاش کنند. در واقع، استقلال مالی به عنوان یک پشتوانه مالی، به افراد این امکان را می‌دهد که در صورت مواجهه با چالش‌ها و موانع مالی، همچنان به فعالیت‌های خود ادامه دهند و از فشارهای اقتصادی مصون بمانند.

در سال ۱۳۳۹، خانعلی به همراه جمعی از همکلاسی‌ها و همکاران خود، جلسات ماهانه‌ای را با هدف آشنایی با اندیشه‌های بهائیت و نقد آن برگزار می‌کرد. این جلسات که با سخنرانی دکتر احمد توانا، یکی از اساتید برجسته، همراه بود، فضایی را برای بحث و تبادل نظر درباره این فرقه فراهم می‌آورد. خانعلی که همواره در این جلسات حضور فعال داشت، یادداشت‌های مفصلی از سخنان دکتر توانا تهیه می‌کرد و سؤالات متعددی را مطرح می‌نمود.

شرکت در این جلسات و تعامل با دکتر توانا، تأثیر قابل توجهی بر شکل‌گیری دیدگاه‌های سیاسی و اجتماعی خانعلی داشت. خانعلی با آشنایی عمیق‌تر با اندیشه‌های بهائیت و نقدهای وارد بر آن، به تدریج به یکی از منتقدان جدی این فرقه تبدیل شد. این تجربه همچنین به او کمک کرد تا مهارت‌های بحث و جدل و تحلیل مسائل پیچیده را کسب کند.

روزنامه اطلاعات در شماره ۱۰۴۹۵ خود که در تاریخ ۱۴ اردیبهشت ۱۳۴۰ منتشر شد، به نقل از منابع موثق خبر از نگارش رساله‌ای توسط خانعلی داد که موضوع آن هجوم روستاییان به شهرها بود (روزنامه اطلاعات، ۱۳۴۰). این رساله در زمان حیات نویسنده منتشر نشده و متأسفانه پس از آن نیز اثری از آن یافت نشده است.

خانعلی که به زبان انگلیسی تسلط داشت و در انجمن ایران و آمریکا به فراگیری این زبان مشغول بود، ظاهراً قصد داشته است نتایج تحقیقات خود را در سطح بین‌المللی منتشر کند. انتخاب موضوع مهاجرت روستاییان به شهرها به عنوان محور این رساله، نشان از دغدغه‌های اجتماعی خانعلی و آگاهی او از اهمیت این پدیده در تحولات اجتماعی ایران آن دوران دارد.

در اواخر سال ۱۳۳۹، با تشدید مشکلات معیشتی معلمان و تبدیل باشگاه مهرگان به کانون تجمع و اعتراضات صنفی، زمزمه اعتصاب در میان فرهنگیان قوت گرفت. در این برهه، خانعلی که معمولاً کمتر در مجامع عمومی حضور می‌یافت، به صورت فعال در مباحث و گفتگوهای مرتبط با اعتراضات شرکت می‌کرد. وی در تحلیل وضعیت، فراتر از مطالبات صنفی رفته و بر پایداری شدن حقوق عمومی توسط طبقه حاکم

تأکید می‌نمود. خانعلی معتقد بود که مسئله اصلی، نه صرفاً کمبود حقوق معلمان، بلکه بی‌عدالتی گسترده در توزیع ثروت و قدرت در جامعه است. به گفته وی، عده معدودی تمامی ثروت کشور را در اختیار داشته و منافع ملی را فدای منافع شخصی و خارجی می‌نمودند (Atashi, 1979).

تا پیش از زمستان ۱۳۳۹، ابوالحسن خانعلی و بسیاری دیگر از معلمان با پیشینه خانوادگی مذهبی و سنتی، از حضور در باشگاه مهرگان که کانون تجمع طبقه متوسط جدید و نماد مدرنیته بود، خودداری می‌کردند. فضایی که در آن زنان بدون حجاب حضور داشتند و رفتاری متفاوت با آموزه‌های سنتی رواج داشت، برای این افراد قابل پذیرش نبود. با این حال، با تشدید اعتراضات صنفی، برخی از این افراد، از جمله خانعلی، به این باشگاه روی آوردند؛ گویی ضرورت مبارزه، آن‌ها را بر آن داشت تا از برخی باورهای سنتی خود فاصله بگیرند. البته، این تغییر رویه را نمی‌توان به معنای پذیرش کامل ارزش‌های مدرن توسط این افراد تلقی کرد.

شرایط دشوار معلمان در سال ۱۳۳۹، باشگاه مهرگان را به کانون تجمع و اعتراضات صنفی تبدیل کرد. این باشگاه نه تنها مکانی برای بیان مطالبات صنفی بود، بلکه به عنوان فضایی برای شکل‌گیری هویت اجتماعی جدید و گفت‌وگو درباره مسائل سیاسی و اجتماعی نیز عمل می‌کرد. حضور فعالانه افرادی مانند خانعلی در این جلسات نشان از اهمیت این رویداد در تاریخ معاصر ایران دارد.

در مدرسه‌ای که خانعلی تدریس می‌کرد، او به عنوان فردی فعال و مدافع حقوق همکارانش شناخته می‌شد. در جریان تلاش‌های اولیه برای بهبود وضعیت معیشتی معلمان، زمانی که گروهی از همکارانش نامه‌ای اعتراض‌آمیز به نخست‌وزیر نوشتند، خانعلی با پاره کردن نامه، واکنشی غیرمنتظره نشان داد. به گفته‌ی خود خانعلی، او با این کار می‌خواست همکارانش را از اتکا به روش‌های سنتی و اغلب بی‌نتیجه‌ی اعتراض باز دارد. او معتقد بود که نامه‌نگاری به مقامات، تنها به اتلاف وقت می‌انجامد و برای ایجاد تغییر واقعی، باید به دنبال راهکارهای عملی‌تری بود. خانعلی با این عمل، اگرچه با واکنش تند همکارانش روبرو شد، اما می‌خواست آن‌ها را به سمت اقدامات مستقیم‌تر و مؤثرتر هدایت کند.

شهادت ابوالحسن خانعلی در جریان تظاهرات معلمان در سال ۱۳۴۰، نقطه عطفی در تاریخ مبارزات صنفی معلمان ایران بود. این معلم جوان و پرشور که به دلیل اعتقاد راسخ به حقوق همکارانش در صفوف پیشین اعتراضات قرار داشت، با شلیک گلوله به شهادت رسید. شهادت او نه تنها موجب اندوه همکاران و خانواده‌اش شد، بلکه به جرقه‌ای تبدیل شد که اعتراضات معلمان را شعله‌ورتر کرد. خانعلی به نمادی از مبارزه برای حقوق معلمان تبدیل شد و نام او در تاریخ جنبش‌های اجتماعی ایران ماندگار شد. شهادت او نه تنها باعث افزایش آگاهی عمومی نسبت به مشکلات معلمان شد، بلکه فشارها بر دولت را برای بهبود وضعیت معیشتی و کاری معلمان افزایش داد.

شهادت ابوالحسن خانعلی، نقطه عطفی خونین در تاریخ مبارزات صنفی معلمان ایران

در صبح سرد ۱۲ اردیبهشت ۱۳۴۰، جمع کثیری از معلمان تهرانی و حومه، طبق هماهنگی قبلی، در خیابان اکباتان گرد هم آمدند تا اعتراض خود را نسبت به وضعیت نامناسب شغلی و معیشتی‌شان به گوش مسئولین برسانند. این تجمع مسالمت‌آمیز که با هدف رسیدن به وزارت فرهنگ و بیان مطالبات صنفی آغاز شد، به سرعت با ممانعت شدید نیروهای انتظامی روبرو شد. معلمان که هر لحظه بر تعدادشان افزوده می‌شد، ناگزیر مسیر خود را به سمت میدان بهارستان تغییر دادند و در ابتدای خیابان شاه‌آباد (جمهوری اسلامی کنونی) به نشانه اعتراض به صورت صامت بر زمین نشستند. با این حال، این تجمع مسالمت‌آمیز به خشونت کشیده شد و در جریان درگیری‌ها، ابوالحسن خانعلی، یکی از معلمان حاضر در تجمع، به ضرب گلوله نیروهای انتظامی به شهادت رسید.

شریف امامی، نخست‌وزیر وقت، در خاطرات خود ادعا کرده بود که دستور داده بود تا با معترضان برخورد فیزیکی نشود. با این حال، شهادت خانعلی و رویدادهای تلخ آن روز، این ادعا را زیر سوال می‌برد و نشان از برخورد خشن حکومت با مطالبات صنفی معلمان دارد. شهادت

خانعلی، نه تنها موجب اندوه همکاران و خانواده‌اش شد، بلکه به جرقه‌ای تبدیل شد که اعتراضات معلمان را شعله‌ورتر کرد. او به نمادی از مبارزه برای حقوق معلمان تبدیل شد و نامش در تاریخ جنبش‌های اجتماعی ایران ماندگار شد (Sharif-Imami, 2001).

این رویداد تلخ، که با برنامه‌ریزی قبلی نیروهای امنیتی و استفاده از خشونت سیستماتیک همراه بود، نشان از عدم تحمل حکومت آن دوره نسبت به هرگونه مخالفت و مطالبه‌گری بود (Ettela'at, 1961).

شهادت شاهدان عینی به ویژه عبدالله طوطیان و توصیف دقیق لحظه شهادت ابوالحسن خانعلی، ابعاد تازه‌ای از این رویداد تلخ را روشن می‌کند. این شهادت‌ها به طور قاطع نشان می‌دهند که:

- برنامه‌ریزی دقیق برای سرکوب: نیروهای امنیتی به طور کامل برای مقابله با تجمع مسالمت‌آمیز معلمان آماده بودند و از قبل برنامه‌ریزی‌های لازم را انجام داده بودند.
- استفاده از خشونت سیستماتیک: استفاده از ماشین‌های آب‌پاش و شلیک مستقیم به سمت معترضان، نشان از یک برنامه‌ریزی دقیق برای سرکوب اعتراضات دارد.
- هدف قرار دادن عمدی خانعلی: شلیک مستقیم سرگرد شهرستانی به سمت خانعلی، که در حال دفاع از سایر معلمان بود، نشان می‌دهد که وی به صورت عمدی و با هدف کشتن او اقدام کرده است.
- بزدلی و خشونت سرگرد شهرستانی: رفتار سرگرد شهرستانی در این حادثه، نشان از بزدلی و خشونت وی دارد. او به جای استفاده از روش‌های مسالمت‌آمیز برای کنترل اوضاع، به سادگی به سمت یک معلم بی‌دفاع شلیک کرده است.

تبعات این شهادت‌ها:

- تشدید خشم عمومی: این شهادت‌ها، خشم عمومی نسبت به حکومت و نیروهای امنیتی را به شدت افزایش داد.
- تبدیل خانعلی به نماد مقاومت: ابوالحسن خانعلی به نماد مقاومت در برابر ظلم و ستم تبدیل شد و نام او در تاریخ مبارزات مردم ایران ماندگار شد.
- افزایش آگاهی عمومی: این رویداد، آگاهی عمومی نسبت به مشکلات معلمان و اهمیت بهبود وضعیت آموزش و پرورش را افزایش داد.

گزارش‌های مطبوعاتی که همزمان با وقایع ۱۲ اردیبهشت ۱۳۴۰ منتشر شده‌اند، جزئیات مهمی را در مورد زمان و چگونگی شهادت ابوالحسن خانعلی ارائه می‌دهند. بر اساس این گزارش‌ها، شلیک سرگرد شهرستانی به سمت خانعلی دقیقاً در لحظه‌ای رخ داده است که مأموران آتش‌نشانی با شلنگ آب، معلمان را خیس می‌کردند و خانعلی برای جلوگیری از این اقدام، وارد عمل شده بود. این جزئیات، تصویر روشنتری از خشونت بی‌دلیل و برنامه‌ریزی شده نیروهای امنیتی ارائه می‌دهد.

شلیک به ابوالحسن خانعلی و شهادت وی، وضعیت تجمع معلمان به شدت متشنج شد. نظم نسبی که در ابتدا وجود داشت، با این حادثه تلخ به هم ریخت و درگیری‌های گسترده‌ای بین معترضان و نیروهای امنیتی رخ داد.

افزایش تعداد قربانیان:

شهادت خانعلی تنها حادثه تلخ آن روز نبود. بر اساس اطلاعات ارائه شده، سه نفر دیگر نیز در جریان درگیری‌ها مجروح شدند:

- غلامرضا احدیان: آموزگار دبستان حشمتیه که بر اثر اصابت سرنیزه به پهلو مجروح شد.
- حسین شرق: آموزگار دبستان دولتی شاه‌آباد که بر اثر اصابت سرنیزه به پهلو مجروح شد.

- **سیاوش بابوندی:** دانش‌آموز سال چهارم ریاضی دبیرستان داورپناه که بر اثر اصابت گلوله به لگن مجروح شد.

استفاده از سلاح‌های مختلف:

استفاده از سلاح‌های مختلف مانند تفنگ، سرنیزه و باتوم توسط نیروهای امنیتی نشان می‌دهد که آن‌ها به طور کامل برای سرکوب اعتراضات آماده بودند و قصد داشتند با هرگونه مخالفتی به شدت برخورد کنند (Tehran-e Mosavar, 1961).

شلیک به ابوالحسن خانعلی و شهادت وی، نظم تجمع معلمان به هم ریخت و درگیری‌های گسترده‌ای رخ داد. اما همکاران خانعلی با شجاعت و سرعت، پیکر او را به بیمارستان بازرگانان منتقل کردند. این اقدام نشان از همبستگی عمیق آن‌ها به همکارشان و آرمان‌هایش دارد.

انتقال پیکر خانعلی به بیمارستان و واکنش‌های بعدی، نشان از اهمیت این رویداد در افکار عمومی داشت. این حادثه باعث شد که مطالبات صنفی معلمان با شدت بیشتری پیگیری شود و در نهایت به تغییراتی در ساختار سیاسی کشور منجر شد. تغییر نخست وزیر و وزیر فرهنگ و نامگذاری مدرسه‌ای به نام دکتر خانعلی، نشان از تأثیر عمیق این رویداد بر فضای سیاسی و اجتماعی ایران دارد. (مصاحبه با دکتر حسن شهریاری، تهران، ۱۴۰۱/۷/۴، دفتر گروه تاریخ دانشگاه علوم تحقیقات).

شهادت دکتر خانعلی به عنوان یک نماد مقاومت و ظلم، به شدت بر روحیه معترضان تأثیر گذاشت و به عنوان یک نقطه عطف در این اعتراضات تلقی می‌شود.

پیامدهای قتل خانعلی

پس از آنکه دکتر ابوالحسن خانعلی در جریان اعتراضات صنفی معلمان در میدان بهارستان تهران به ضرب گلوله نیروهای امنیتی مجروح شد، همکاران وی با سرعت و دلسوزی او را به بیمارستان بازرگانان منتقل کردند. این بیمارستان در آن زمان یکی از مجهزترین بیمارستان‌های تهران بود و امید می‌رفت که پزشکان بتوانند جان دکتر خانعلی را نجات دهند. اما متأسفانه، تلاش‌های پزشکان بی‌نتیجه ماند و دکتر خانعلی به شهادت رسید.

پس از تأیید خبر شهادت، خانواده و دوستان دکتر خانعلی تصمیم گرفتند تا پیکر او را از بیمارستان به مسجد اسکندری منتقل کنند. این مسجد که در نزدیکی محل زندگی خانعلی قرار داشت، به عنوان مکانی مقدس و محل تجمع اهالی محل، مکانی مناسب برای برگزاری مراسم تشییع جنازه و ابراز همدردی با خانواده متوفی بود.

انتقال پیکر دکتر خانعلی به مسجد اسکندری، یک تصمیم آگاهانه و نمادین بود. این تصمیم دلایل مختلفی داشت:

- **ارتباط با جامعه محلی:** مسجد اسکندری به عنوان یک مکان مقدس و محل تجمع اهالی محل، مکانی مناسب برای برگزاری مراسم تشییع جنازه و ابراز همدردی با خانواده متوفی بود.
- **پیام سیاسی:** برگزاری مراسم تشییع جنازه در این مکان، به نوعی یک پیام سیاسی نیز محسوب می‌شد و نشان از حمایت مردم از خانعلی و اعتراضات داشت.
- **تسهیل حضور مردم:** با توجه به نزدیکی مسجد به محل زندگی خانعلی، امکان حضور گسترده مردم در مراسم تشییع جنازه تسهیل می‌شد.

تشییع جنازه باشکوه و تبدیل آن به یک تجمع اعتراضی

مراسم تشییع جنازه دکتر خانعلی در مسجد اسکندری، به یک تجمع اعتراضی بزرگ تبدیل شد. مردم از سراسر تهران و شهرهای اطراف به این مراسم آمدند تا به دکتر خانعلی ادای احترام کنند و خشم خود را نسبت به حکومت نشان دهند. نیروهای امنیتی تلاش کردند تا این مراسم را کنترل کنند اما با مقاومت شدید مردم مواجه شدند.

تبدیل تشییع جنازه به یک تجمع اعتراضی، نشان از اهمیت این رویداد در افکار عمومی داشت. این مراسم، پیام روشنی به حکومت داد که مردم از این جنایات ناراضی هستند و خواستار تغییر هستند (مصاحبه با خانواده ایشان توسط برادرزاده ایشان).

پیام مخفیانه سرهنگ هادی شادمهر، دایی دکتر خانعلی، به محمد درخشش، یکی از رهبران اعتراضات معلمان، در روزهای پس از شهادت دکتر خانعلی، روایتی پنهان از تلاش‌های حکومت برای سرکوب اعتراضات و جلوگیری از تبدیل مراسم تشییع جنازه به یک تجمع اعتراضی بزرگ را آشکار می‌کند. شادمهر در این پیام هشدار می‌دهد که نیروهای امنیتی قصد دارند پیکر دکتر خانعلی را به صورت شبانه دفن کنند و از درخشش می‌خواهد تا مانع از این اقدام شود.

این پیام، ابعاد پنهان‌تری از رویدادهای پس از شهادت دکتر خانعلی را آشکار می‌کند. از جمله این ابعاد می‌توان به تلاش حکومت برای مخفی‌کاری و جلوگیری از گسترش اعتراضات، نقش محمد درخشش به عنوان یکی از رهبران اصلی اعتراضات و آگاهی مخالفان حکومت از نقشه‌های آن‌ها اشاره کرد.

تصمیم حکومت برای دفن شبانه پیکر دکتر خانعلی، نشان از ترس آن‌ها از تبدیل مراسم تشییع جنازه به یک تجمع اعتراضی گسترده و افزایش فشار بر حکومت داشت. (گفتگوی درخشش با ضیاء صدقی، جلسه دوم، ص ۱۶).

روز سیزدهم اردیبهشت ماه، شریف امامی، نخست‌وزیر وقت ایران، با چالشی جدی در مواجهه با اعتراضات گسترده معلمان روبرو شد. شهادت دکتر خانعلی، یکی از فعالان اصلی این اعتراضات، اوضاع را بحرانی‌تر کرده بود.

شریف امامی با تماس مکرر با رئیس شهربانی، نعمت‌الله نصیری، پیگیر انتقال جنازه دکتر خانعلی به قم بود. اما با کمال تعجب دریافت که نیروهای امنیتی حتی نتوانسته‌اند یک آمبولانس برای این کار پیدا کنند. این در حالی بود که اعتراضات معلمان به شدت ادامه داشت و آن‌ها بر جنازه دکتر خانعلی در بیمارستان بازرگانان مسلط بودند.

در ادامه، نصیری از نخست‌وزیر مجوز حمله به معلمان و درگیری برای گرفتن جنازه را درخواست کرد. اما شریف امامی که از تجربه روز قبل و شهادت دکتر خانعلی درس گرفته بود، از این کار خودداری کرد و به نصیری گفت که اجازه دهد معلمان هر کاری که می‌خواهند انجام دهند. او حتی اعلام کرد که به عنوان نخست‌وزیر، هیچ قدرتی برای کنترل اوضاع ندارد (گفتگوی شریف امامی با حبیب اجوردی، جلسه نهم، ص ۳).

روایت خداداد از درخواست خبرنگاران برای عکس دکتر خانعلی و انتشار سریع آن در نشریات، نشان‌دهنده نقش حیاتی رسانه‌ها در شکل‌دهی افکار عمومی و پوشش رویدادهای مهم اجتماعی و سیاسی است. این رویداد در دوره‌ای رخ داد که اعتراضات اجتماعی و نارضایتی از حکومت پهلوی در حال افزایش بود. انتشار سریع عکس دکتر خانعلی، این رویداد را به سرعت در سطح گسترده‌ای منتشر کرد و افکار عمومی را نسبت به ظلم و ستم حکومت پهلوی حساس‌تر کرد. این امر به نوبه خود، به تقویت روحیه اعتراض و مخالفت با حکومت کمک شایانی کرد. علاوه بر این، روایت خداداد نشان می‌دهد که چگونه حتی در شرایط سخت و سانسور، رسانه‌ها می‌توانند با استفاده از ابزارهای مختلف، اطلاعات را به سرعت منتشر کرده و افکار عمومی را تحت تأثیر قرار دهند. بازگشایی باشگاه مهرگان پس از آزادی محمد درخشش، نیز به عنوان یک رویداد مهم در این جریان، نشان‌دهنده تلاش مخالفان حکومت برای سازماندهی بیشتر و گسترش فعالیت‌های خود بود. این باشگاه به عنوان یکی از مراکز تجمع و فعالیت روشنفکران و مخالفان حکومت شناخته می‌شد و بازگشایی مجدد آن، به عنوان یک پیروزی

نمادین برای مخالفان تلقی می‌شد و نشان از افزایش جسارت و فعالیت آن‌ها داشت. (مصاحبه با محمد درخشش، توسط ضیاء صدقی، نوار ش ۲، ص ۸).

در روز ۱۳ اردیبهشت ۱۳۴۰، حدود ساعت ۸ صبح، جمع کثیری از معلمان در محوطه مسجد اسکندری گرد هم آمدند. محمدرضا شاه پهلوی یازده سال بعد در خاطره‌ای که برای اسدالله علم، وزیر دربار، نقل کرد، به این تجمع اشاره نمود و از ناتوانی دولت و سازمان امنیت در اجرای دستور خود مبنی بر برداشتن پیکر دکتر خانعلی و انتقال آن به سردخانه قانونی ابراز شگفتی کرد. (علم، ۱۳۷۷: ۴۳۹).

اظهارات شاه و تأثیر عمیق رویدادها بر وی: اظهارات شاه مبنی بر ناتوانی دولت در اجرای دستوراتش، نشان از عمق بحران و بی‌نظمی حاکم بر دستگاه امنیتی آن زمان دارد. این رویداد نه تنها شاه را شوکه کرد، بلکه ضعف روزافزون حکومت پهلوی و ناتوانی آن در کنترل اعتراضات مردمی را به نمایش گذاشت. واکنش‌های گسترده مردم، به ویژه معلمان، به حدی بود که حتی شاه را نیز متأثر ساخت و نشان از افزایش آگاهی و سازماندهی مردم داشت. با این حال، شاه تلاش کرد تا مسئولیت این وضعیت را از دوش خود بردارد و آن را به ناکارآمدی دستگاه‌های امنیتی نسبت دهد.

سرعت وقایع و واکنش‌های گسترده: وقایع پس از قتل دکتر خانعلی با سرعت بسیار زیادی رخ دادند. تجمع گسترده معلمان و تشییع جنازه باشکوه دکتر خانعلی نشان از سازماندهی و هماهنگی قابل توجهی در میان مخالفان حکومت داشت. واکنش‌های سریع و گسترده گروه‌های سیاسی و اجتماعی نیز بر وخامت اوضاع افزود.

تشییع جنازه و فشارهای امنیتی: مقامات امنیتی با آگاهی از پتانسیل اعتراضی این رویداد، تلاش می‌کردند تا با ایجاد فشار بر خانواده، مراسم تشییع جنازه را هر چه سریع‌تر برگزار کنند. اما با تدبیر سرهنگ شادمهر، این مراسم به تأخیر افتاد و در نتیجه جمعیت بیشتری در مسجد جمع شدند. این امر نشان می‌دهد که مخالفان حکومت با آگاهی از این فشارها، تلاش می‌کردند تا از این فرصت برای بسیج مردم و گسترش اعتراضات استفاده کنند (مصاحبه با خانواده توسط برادرزاده وی).

قش سازمان‌یافته مخالفان و همبستگی اجتماعی: روایت‌های مختلف از مراسم تشییع دکتر خانعلی، به وضوح نشان می‌دهند که این رویداد، فراتر از یک واقعه‌ی فردی، نمادی از سازمان‌یابی گسترده مخالفان حکومت پهلوی بود. پروانه اسکندری (فروهر) با بسیج دانشجویان، نقش محوری در این سازمان‌یابی ایفا کرد. حضور فعالانه جبهه ملی، دانشجویان و سایر گروه‌های اجتماعی، به ویژه با رهبری و هماهنگی افرادی مانند پروانه اسکندری، به خوبی این سازمان‌یابی را نشان می‌دهد. همکاری و همبستگی میان این گروه‌ها، به ویژه فرهنگیان و دانشجویان، نیز بیانگر وحدت و همدلی مردم در برابر حکومت است.

پیامدهای سیاسی و اجتماعی: این رویداد، پیامدهای سیاسی و اجتماعی گسترده‌ای در پی داشت. از جمله این پیامدها می‌توان به افزایش قدرت چانه‌زنی مخالفان، تشدید بحران سیاسی، ایجاد الگویی برای اعتراضات بعدی و تقویت روحیه مقاومت در میان مردم اشاره کرد. حضور گسترده مردم در مراسم تشییع و واکنش‌های شدید نیروهای امنیتی، نشان از عمق شکاف میان حکومت و مردم داشت و به افزایش نارضایتی عمومی کمک کرد.

نقش محوری در تحولات بعدی: قتل دکتر خانعلی و واکنش‌های گسترده به آن، به عنوان یکی از نقاط عطف مهم در تاریخ معاصر ایران محسوب می‌شود. این رویداد و رویدادهای مشابه آن، به تدریج به یک جرقه برای شعله‌ور شدن انقلاب اسلامی تبدیل شدند. حضور فعالانه جبهه ملی و دانشجویان، به این رویداد ابعاد سیاسی و اجتماعی گسترده‌تری بخشید و نشان از اراده مردم برای تغییر و ایجاد یک نظام سیاسی جدید داد (Shah Hosseini, 2016).

روایت باقر کاظمی مبنی بر انداختن خود روی پیکر دکتر خانعلی و نقش‌آفرینی در خنثی‌سازی نقشه حکومت برای انتقال سریع پیکر، ابعاد جدیدی از این رویداد تاریخی را روشن می‌کند. این اقدام خودجوش و شجاعانه، نه تنها باعث تأخیر در انتقال پیکر و برگزاری باشکوه‌تر مراسم نشد، بلکه به عنوان نمادی از مقاومت و ایستادگی در برابر حکومت پهلوی نیز شناخته می‌شود. اقدام باقر کاظمی هم‌راستا با خواسته‌های مردم و مخالفان حکومت بود و به افزایش روحیه مبارزاتی و تسریع در تحولات سیاسی کمک شایانی کرد.

گزارش رئیس پلیس تهران، تصویری متفاوت اما مکمل از مراسم تشییع دکتر خانعلی ارائه می‌دهد. این گزارش ضمن تأیید حضور گسترده دانشجویان جبهه ملی و سایر افراد، بر سازماندهی دقیق و از پیش تعیین شده معترضان تأکید می‌کند. سخنان محمد درخشش مبنی بر ادامه اعتراضات تا برکناری وزیر کشور و تلاش نیروهای امنیتی برای کنترل اوضاع، نشان از اراده راسخ معترضان و حساسیت بالای این رویداد دارد. با مقایسه این گزارش با روایت‌های قبلی، می‌توان به درک عمیق‌تری از ابعاد مختلف این رویداد و نقش‌آفرینی‌های مختلف در آن دست یافت. این رویداد، علاوه بر نمایش همبستگی ملی، نشان‌دهنده تلاش حکومت برای سرکوب اعتراضات و در عین حال، مقاومت و پایداری مردم در برابر این سرکوب‌ها است.

اعلامیه جبهه ملی مبنی بر "دولت معلم‌کش" در پی حادثه ترور دکتر خانعلی، گامی مهم در جهت بسیج افکار عمومی و تشدید اعتراضات بود. این اعلامیه با محکومیت قاطع این جنایت، دولت را به شدت تحت فشار قرار داد و به نوعی آن را مسئول مستقیم این حادثه تلقی کرد.

تأثیر این اعلامیه را می‌توان در چندین سطح بررسی کرد:

- **بسیج افکار عمومی:** این اعلامیه با زبانی ساده و شیوا، ابعاد مختلف این جنایت را برای عموم مردم تبیین کرد و احساسات ضد حکومتی را برانگیخت.
- **تشدید اعتراضات:** با انتشار این اعلامیه، جبهه ملی به عنوان یکی از جریان‌های اصلی مخالف رژیم، به طور رسمی وارد میدان مبارزه شد و به اعتراضات مردمی مشروعیت بخشید. این امر باعث گسترش دامنه اعتراضات و افزایش فشار بر حکومت شد.
- **تعیین روایت غالب:** جبهه ملی با انتشار این اعلامیه، روایت غالب از این حادثه را شکل داد و تلاش کرد تا از آن به عنوان ابزاری برای مبارزه با رژیم استفاده کند.
- **تشدید بحران سیاسی:** این اعلامیه به بحران سیاسی موجود دامن زد و شکاف میان حکومت و مردم را عمیق‌تر کرد (نجاتی، ۱۳۷۳: ۱۷۳).

تشییع جنازه دکتر ابوالحسن خانعلی در سال ۱۳۴۰، صرفاً یک مراسم عزاداری نبود، بلکه به یک رویداد سیاسی مهم تبدیل شد که در آن، نارضایتی عمومی از حکومت پهلوی به شکلی آشکار و گسترده بروز کرد. حضور پرشور مردم، به ویژه معلمان و دانشجویان، همراه با سردادن شعارهایی چون "معلم نان می‌خواهد نه گلوله"، "انتقام تو را خواهیم گرفت" و "سیمای درخشان خانعلی الهام‌بخش مبارزات پیگیر ما خواهد بود"، این تشییع را به یک راهپیمایی اعتراضی بزرگ تبدیل کرد. این رویداد، که از مسجد اسکندری آغاز شد، به سرعت به خیابان‌های اصلی تهران کشیده شد و نشان داد که نارضایتی از حکومت پهلوی در همه اقصای جامعه ریشه دوانده است. تشییع جنازه دکتر خانعلی، به عنوان یکی از جرقه‌های انقلاب اسلامی، به افزایش آگاهی سیاسی مردم و تقویت روحیه مبارزاتی آن‌ها کمک شایانی کرد و نشان داد که حتی یک حادثه کوچک می‌تواند به یک رویداد تاریخی بزرگ تبدیل شود (Tehran-e Mosavvar, 1961).

حضور گسترده دانشجویان از دانشگاه تهران و سایر دانشگاه‌ها در تشییع جنازه دکتر خانعلی، به این رویداد ابعاد تازه‌ای بخشید. دانشجویان با آگاهی سیاسی بالا و روحیه عدالت‌خواهی، نه تنها به عنوان عزاداران سوگوار، بلکه به عنوان اعتراض‌کنندگان آگاه و فعال در این

مراسم شرکت کردند. حضور پرشور آنها، به تشییع جنازه یک معلم، ماهیتی سیاسی بخشید و آن را به نمادی از اعتراض به خشونت حکومتی و وضعیت نامناسب معیشتی تبدیل کرد. دانشجویان با سردادن شعارهای تند و تیز و با تشکیل صفوف منظم، به یکی از نیروهای محرک این حرکت اعتراضی تبدیل شدند و نشان دادند که نسل جوان نیز خواهان تغییرات اساسی در جامعه است. این رویداد، به عنوان یکی از نقاط عطف در مبارزات دانشجویی علیه رژیم پهلوی، به تقویت روحیه مقاومت و مبارزه در میان دانشجویان و سایر اقشار جامعه کمک شایانی کرد (Kayhan, 1961).

اتحاد معلمان و دانشجویان: نیرویی قدرتمند

تشییع باشکوه جنازه دکتر خانعلی و حضور گسترده حدود ۲۰ هزار معلم و پیوستن دانش‌آموزان و دانشجویان به این حرکت، نشان از یک اتحاد قدرتمند بین سه قشر مهم جامعه یعنی معلمان، دانش‌آموزان و دانشجویان داشت. این اتحاد، به این رویداد ابعاد گسترده‌تری بخشید و نشان داد که نارضایتی از حکومت پهلوی در همه اقشار جامعه ریشه دوانده است.

دلایل این اتحاد:

- **هدف مشترک:** همه این گروه‌ها خواستار بهبود وضعیت معیشتی معلمان، برقراری عدالت اجتماعی و پایان دادن به خشونت حکومتی بودند.
- **همبستگی صنفی:** معلمان و دانشجویان به دلیل ارتباط تنگاتنگ صنفی، احساس همبستگی عمیقی با یکدیگر داشتند.
- **اعتراض به خشونت:** ترور دکتر خانعلی، به عنوان یک جنایت علیه جامعه علمی، همه این گروه‌ها را به شدت خشمگین کرده بود. (اطلاعات، شماره ۱۰۴۹۳، مورخه ۱۳۴۰/۲/۱۲، ص ۲۱).

پیامدهای این اتحاد:

- **تشدید بحران سیاسی:** این اتحاد نشان داد که حکومت پهلوی با مخالفت گسترده اقشار مختلف جامعه روبرو است و این امر به تشدید بحران سیاسی کمک کرد.
- **تقویت جنبش‌های اجتماعی:** این رویداد به تقویت جنبش‌های اجتماعی و سیاسی در ایران کمک شایانی کرد.
- **تغییر چهره اعتراضات:** حضور گسترده معلمان و دانش‌آموزان در کنار دانشجویان، به اعتراضات یک چهره مردمی داد و نشان داد که این اعتراضات ریشه در مطالبات عموم مردم دارد (Ettela'at, 1961).

تشییع جنازه دکتر خانعلی در سال ۱۳۴۰، به یک رویداد تاریخی تبدیل شد که در آن، حدود ۴۰ هزار نفر از مردم تهران در میدان بهارستان گرد هم آمدند. مسیر حرکت جمعیت از مسجد اسکندری تا میدان بهارستان، به طول ده کیلومتر، به یک راهپیمایی اعتراضی بزرگ تبدیل شد. در این مراسم، سخنرانی آتشین محمد درخشش، بر علیه جنایات هیئت حاکمه، بر التهاب و خشم مردم افزود و آنها را به ادامه اعتراضات تشویق کرد. سخنرانی درخشش، با بیان مطالبات برحق معلمان و انتقاد از سیاست‌های سرکوبگرانه حکومت، به این رویداد ابعاد سیاسی گسترده‌تری بخشید.

حضور گسترده مردم و اشغال کامل معابر، باعث شد تا حکومت نتواند از نیروی نظامی برای سرکوب اعتراضات استفاده کند (گزارش پلیس از تهران، ص ۴۰).

درباره مقام معلم و لزوم مجازات قاتل خانعلی سخنرانی کردند. یکی از این افراد علی‌اکبر اکبری دانشجوی مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی دانشگاه تهران و دارای گرایش چپ بود که بعدها کتابی در نقد اسلام‌شناسی دکتر علی شریعتی نوشت.

در پایان سخنرانی قطعنامه چهار ماده‌ای توسط نماینده دبیران با این محتوا قرائت و حاضرین آن را تصدیق کردند:

۱- استعفای دولت معلم کش شریف امامی؛ ۲- دستگیری و مجازات قاتل دکتر خانعلی؛ ۳- آزادی معلمین و کسانی که توقیف شده‌اند؛ ۴- اجرای طرح حقوقی باشگاه مهرگان (Tehran-e Mosavar, 1961).

سپس جنازه تا چهار راه سرچشمه تشییع و از آن جا با آمبولانس به آرامستان ابن بابویه برده و آن جا به خاک سپرده شد (Ettela'at, 1961).

مطبوعات به شکلی بی سابقه اخبار این حوادث را پوشش میدادند، سرمقاله نشریات و جراید چیزی نبود جز حمایت از فرهنگیان و دلسوزی از آن‌ها. این در حالی است که تا قبل از دوازدهم اردیبهشت ماه حتی اخبار اعتراضات و اعتصاب معلمان پوشش دقیق داده نمی‌شد به طور نمونه در سرمقاله روزنامه اطلاعات با عنوان با معلم خشونت نکنید پس از آنکه به صورت مفصل و مشروح در باره مشکلات معلمان بحث شده بود.

همان روزی که خانعلی به قتل رسید، معلمان اعتصابی اعلامیه‌ای منتشر کردند که مضمون آن به این شرح بود:

«در این موقع که اعتصاب حق طلبانه و توأم با نظم و سکوت معلمین با خون شریف‌ترین اعضاء این خانواده رنگین گردیده است، طبقه ماتم دیده معلم در برابر حمایت و پشتیبانی بیدریغ ملت سرافراز و بزرگوار ایران سر تعظیم فرود می‌آورد و از قاطبه اهالی پایتخت و دانشجویان و دانش آموزان برومند و گرمی که با مهر و لطف و علاقه حق پرستانه خویش دل‌های خسته مریبان خود را مرهمی بسزا نهادند سپاسگزاری می‌کند. ما به خون پاک عزیزان و شهیدان خویش پیمان می‌بندیم که همواره برای ملت عزیز ایران فرزندان حق شناس و وفادار و برای فرزندان ایران مریبانی دلسوز و فداکار باشیم. یاد دکتر خانعلی شهید همواره در دل‌های همکاران او زنده خواهد ماند و خون گرم و جوشان او برای ما و معلمین نسل‌های آینده سرچشمه جنبش و کوشش و پایداری و حق طلبی خواهد بود و دوست و دشمن بدانند که زندان و گلوله و تهمت نه تنها کوچکترین تلزلی در دل‌های ما راه نداده، بلکه خون و زنجیر ایمان و اراده ما را استوارتر گردانیده است». اعتصاب معلمین در سراسر کشور تا حصول نتیجه نهایی و اجرای کلیه درخواست‌های معلمین که به شرح زیر است، ادامه خواهد یافت:

۱- مهندس شریف امامی باید فوری استعفا دهد.

۲- قاتل(قاتل خانعلی فردی بود به نام سرهنگ شهرستانی) دیو سیرت شهید دانش و فضیلت مرحوم دکتر ابوالحسن خانعلی دبیر دبیرستان جامی به مجازات قانونی برسد.

۳- لایحه تقدیمی وزیر فرهنگ فردا از مجلس مسترد گردد و طرح باشگاه مهرگان در مورد حقوق معلمین به مرحله اجرا در آید.

۴- مسببین اهانت به معلمین به اشد مجازات برسند و از طبقه معلم رفع اهانت گردد.

۵- ممنوعیت انتقال معلمین به ادارات دیگر رفع گردد (Ettela'at, 1961).

همانطور که ملاحظه میشود، بند پنجمی به بندهائی که پیشتر آورده شد، اضافه گردید، خواسته‌های معلمان مشخص بود؛ البته گروه‌های سیاسی هم از آن استفاده‌های فراوان بردند تا دولت را سرنگون کنند.

به دلیل اطلاع تعداد زیادی معلمان کشور از اعتصاب ۱۲ اردیبهشت در تهران، پس از انتشار خبر قتل ابوالحسن خانعلی، در شهرهای اصفهان، کاشان، زنجان، میانه، رفسنجان، بروجرد، تربت جام، همدان، تویسرکان، یزد، شیراز، لارستان، فسا، گچساران، خرمشهر و آبادان به یادبود خانعلی مجلس‌های یادبود برگزار گردید و معلمان این شهرها در تبعیت از معلمان تهران دست به اعتصاب زدند و کلاس‌های درس را تعطیل کردند (Ettela'at, 1961). این اولین بار بود که بعد از تأسیس نظام جدید آموزشی، معلمان سراسر کشور در اتحاد با هم، یک چنین

اعتصاب سراسری و گسترده‌ای را اجرا می‌کردند. تربت جام در ابادان در شیراز در جهرم اراک و قوچان سمنان ساوه رامسر الیگودرز شاهرود نهبوند بروجرد مراغه ورامین و... تمام مدارس تعطیل و به اعتصاب پیوستند.

در ادامه همچنين شريف امامي در نامه‌ای به مادر خانعلی، ضمن ابراز همدردی، قول داده بود که محاکمه قاتل خانعلی را پیگیری نماید. (سند پیوست شماره ۲) در این روز سرهنگ شادمهر، دایی خانعلی در مورد قتل وی اعلام جرمی تسلیم دادستان کرد و خواستار دستگیری و مجازات مسبب اصلی قتل خواهرزاده خود شد (Kayhan, 1961).

همچنین رئیس مجلس اطمینان داد که قاتل خانعلی را دستگیر و به اشد مجازات خواهند رسانید و اطمینان داد به کار معلمین رسیدگی خواهد شد.

همان روز مجلس ختم خانعلی از ساعت چهار تا شش بعد از ظهر در مسجد فخریه برگزار شد، در همان ساعت مجلس ترحیم زنانه در منزل او واقع در خیابان نواب چهار راه اناری پشت دبستان قباد شماره ۱۷ منعقد شد. مجلس ختمی هم از طرف معلمین در ساعت ده تا دوازده این روز در مسجد ارگ برگزار شد، این اطلاعات را درخشش خطاب به کسانی که در باشگاه مهرگان جمع شده بودند ارائه داد. در ضمن اطلاع داده شد که مجلس ختم زنانه هم در باشگاه مهرگان برگزار خواهد گردید.

روز معلم

پس از واقعه ۱۲ اردیبهشت ۱۳۴۰، حکومت وقت برای دلجویی از معلمین روز ۱۲ اردیبهشت را به یاد مرگ خانعلی روز معلم نام‌گذاری کرد که پس از انقلاب اسلامی و ترور شهید مرتضی مطهری در یازدهم اردیبهشت ۱۳۵۸، روز کشته شدن وی با یک روز تأخیر عنوان شد و دوازدهم اردیبهشت مجدداً به این مناسبت به نام روز معلم نام گرفت.

نتیجه‌گیری

نتیجه‌گیری این پژوهش نشان می‌دهد که شهادت دکتر ابوالحسن خانعلی، فراتر از یک حادثه تلخ، به نقطه عطفی در تاریخ مبارزات صنفی معلمان ایران تبدیل شد و تأثیرات عمیقی بر تحولات اجتماعی و سیاسی دوره پهلوی دوم برجای گذاشت. بررسی زمینه‌های اجتماعی و اقتصادی آن دوران، گویای شرایط نامناسب معیشتی معلمان و نارضایتی گسترده آن‌ها از سیاست‌های آموزشی حکومت بود که نهایتاً به اعتراضات گسترده منجر شد. شهادت خانعلی به عنوان نخستین شهید جنبش صنفی معلمان، نماد مبارزه برای حقوق فرهنگیان شد و به افزایش آگاهی عمومی نسبت به مشکلات این قشر و تشدید فشار بر دولت برای اصلاحات منجر گردید. این رویداد نه تنها موجی از اعتراضات را در سراسر کشور برانگیخت، بلکه تغییرات مهمی مانند سقوط دولت شریف‌امامی، انتصاب محمد درخشش به وزارت فرهنگ و نام‌گذاری ۱۲ اردیبهشت به عنوان روز معلم را به دنبال داشت. زندگی و فعالیت‌های خانعلی نشان از تعهد عمیق او به عدالت آموزشی و تلاش برای برقراری برابری در نظام آموزشی داشت و شهادت او الهام‌بخش نسل‌های بعدی معلمان شد تا در مسیر احقاق حقوق صنفی و اجتماعی خود تلاش کنند. بدین ترتیب، خانعلی نه تنها به عنوان یک معلم و فیلسوف، بلکه به عنوان صدای خاموش عدالت در کلاس درس و نماد مقاومت در برابر بی‌عدالتی، جایگاهی ماندگار در تاریخ معاصر ایران یافته است.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

موازن اخلاقی

در انجام این پژوهش تمامی موازن و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

شفافیت داده‌ها

داده‌ها و مآخذ پژوهش حاضر در صورت درخواست از نویسنده مسئول و ضمن رعایت اصول کپی رایت ارسال خواهد شد.

حامی مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

References

- Ahmad, A. (2000). *Memories of Ahmad Ahmad*. Tehran: Sooreh Mehr.
- Atashi, M. (1979). Doubt and the Doubts That Moved the Movement. *Bāmdād*, 42, 4.
- Ettela'at. (1961). Ettela'at. 10493, 21. <https://doi.org/10.1176/ps.12.12.21>
- Kayhan. (1961). Kayhan. 5348, 1-12.
- Najati, G. (1994). *The Iranian Nationalization of Oil Industry Movement and the 1953 CoupID - 2167* (7th ed.). Tehran: Sherkat-e Sahāmi-ye Enteshār.
- Shah Hosseini, H. (2016). *Seventy Years of Perseverance: Memoirs of Hossein Shah Hosseini*. Tehran: Nashr-e Chapkesh.
- Sharif-Imami, J. (2001). *Memoirs of Ja'far Sharif-Imami: Harvard University Oral History*. Tehran: Negāh-e Emruz.
- Tehran-e Mosavvar. (1961). Tehran-e Mosavvar. 923, 5.